

PSYCHOLOOG PETER DIERINCK OVER
KWARTIERMAKEN EN ANDERE EVOLUTIES
IN DE GGZ

“Verbinding is de essentie”

Psycholoog Peter Dierinck is al jaren bezig met kwartiermaken en verbinding. Hij schuwt het veldwerk niet, integendeel. Met de vermaatschappelijking en alle recente evoluties in de GGZ vallen voor hem de puzzelstukjes op hun plaats. Hij is voorzitter van de Werkgroep Kwartiermaken van de Vlaamse Vereniging voor Geestelijke Gezondheid (VVGZ) en in april verschijnt zijn boek over hetzelfde onderwerp.

Peter Dierinck is psycholoog in Psychiatrisch Centrum Gent-Sleidinge. Zijn loopbaan begon evenwel in PC Caritas in Melle, halfweg de jaren 1980. “Ik werkte er op een afdeling voor jongpsychotische mensen. Heel snel was ik in de ban van twee vragen: hoe kunnen we mensen terug in de samenleving integreren en hoe kunnen we wat we doen uitleggen aan mensen die er weinig of niets van afweten? De familie staat bijvoorbeeld vaak verwonderd te kijken naar wat er gebeurt met hun kind of hun partner. De onbekendheid met de psychiatrie creëert afstand en maakt alles nog meer bevreemdend. Daarom moeten we helder uitleggen wat we doen en waarom we het doen.”

“Toen ik in 1994 naar Sleidinge kwam wou ik me toelekken op de rehabilitatie van mensen die ‘uitvallen’. Traditioneel boekt de geestelijke gezondheidszorg vooral resultaat bij mensen met een zeker zelfinzicht, die verbaal vrij sterk staan en een redelijke intelligentie hebben. Mensen zonder ziekte-inzicht, een laag IQ of een licht mentale handicap vallen vaak uit. Ze blijven dikwijls lang in de psychiatrie, op een afdeling ergens ver weg van de voordeur, geïsoleerd en vaak ook vergeten. Ik wou graag in die ‘sociale psychiatrie’ werken. Ik kom zelf uit een arbeidersbuurt met mensen die hard werken, het financieel moeilijk hebben en niet altijd goed snappen wat er om hen heen gebeurt.”

“Voor die patiënten zijn we 20 jaar geleden samen met patiënten begonnen met het tijdschrift KIOSK. Ik vond hun uitsluiting uit de samenleving onrechtvaardig. Om ze terug een stem te geven brachten we hun verhalen in het tijdschrift, samen met verhalen van medewerkers en buurtbewoners van het ziekenhuis. We gingen zelfs bekende Vlamingen interviewen om het tijdschrift meer lezers te geven. KIOSK werd ook verdeeld in de krantenwinkel in Sleidinge. Een beetje naïef misschien, maar we hadden toch een honderdtal abonnees. Het blad bestaat vandaag niet meer, maar het buurtnetwerk KIOSK komt nog altijd samen. Het psychiatrisch centrum doet veel inspanningen om de buurt actief te betrekken. De gemeente apprecieert dat en stelt een lokaal ter beschikking. Dat is laagdrempeliger dan vergaderen in het ziekenhuis. Tijdens die buurtbijeenvorsten luisteren we naar de mensen en hun vragen en vertellen we waarmee we bezig zijn. Bijvoorbeeld over de vermaatschappelijking en onze rol daarin of over kwartiermaken. KIOSK is één van de vele projecten waarmee we de samenleving nauwer willen betrekken bij de geestelijke gezondheidszorg.”

Peter Dierinck: “Als professionals moeten we beter met de buurt samenwerken. Hulpverleners krijgen andere opdrachten, moeten meer decentraal gaan werken en de buurten ondersteunen.”

Wat is kwartier- maken?

Kwartiermaken in de GGZ staat voor de poging een maatschappelijk klimaat te bevorderen waarin meer mogelijkheden ontstaan voor mensen in de marge om erbij te horen en mee te doen naar eigen wens en mogelijkheden. Volgens van Dale is een kwartiermaker “iemand die belast is met de voorbereiding van een onderneming, een wegbereider, een voorloper”. De “onderneming” is hier een gastvrije, inclusieve samenleving voor mensen die met uitsluiting te maken hebben.

Tegen de stroom in

“Ondertussen ben ik hiermee meer dan twintig jaar actief. Lang heb ik het gevoel gehad tegen de stroom in te roeien, maar met de vermaatschappelijking van de zorg lijken de puzzelstukjes op hun plaats te vallen. Waar wij intuïtief al jaren mee bezig waren, krijgt nu namen: vermaatschappelijking, kwartiermaken, Open Dialoog, participatie... We hebben er ondertussen een zekere expertise in.”

“Vermaatschappelijking heeft voor mij een dubbele betekenis. Enerzijds moeten we de patiënt als een gewone burger bekijken. Dat is herstel. We gaan in dialoog met die burger en vragen wat hij zinvol en belangrijk vindt in het leven en hoe we dat kunnen waarmaken. Dat is een andere insteek dan werken vanuit een diagnose. Anderzijds houdt vermaatschappelijking in dat we die burger in de voorziening terug een plaats geven in de samenleving. Daarover gaat kwartiermaken. De essentie is dat we ruimte creëren waar mensen met een psychische kwetsbaarheid weer aansluiting vinden met de samenleving. Hiervoor moeten we ook aan de samenleving werken. De Nederlandse Doortje Kal heeft hier baanbrekend werk geleverd. Zij heeft het bijvoorbeeld over ‘niches’: plaatsen buiten de psychiatrie waar mensen met en zonder kwetsbaarheid elkaar kunnen ontmoeten. Denk aan initiatieven als Villa Voortman in Gent.”

“Kwartiermaken bestrijkt drie domeinen: wonen, werken en vrije tijd. Voor het luik ‘vrije tijd’ zijn er bijvoorbeeld de aanloophuizen zoals Poco Loco in Gent, waar mensen kunnen langskomen om een koffie te drinken en voor een babbel. Het domein ‘wonen’ houdt bijvoorbeeld in dat je als lid van een mobiel team ook aandacht hebt voor de burens en een soort van brugfunctie opneemt. Het luik ‘werken’ krijgt het best vorm via IPS (*Individual Placement and Support*). In Nederland bestaan al een tijdje IPS-consulenten. Die gaan bijvoorbeeld met een psychotische jongere op zoek naar een mogelijke werkplek, leggen contact en maken ook de werkplek klaar om de jongere gastvrij te ontvangen. Een mooi voorbeeld is de jongere met een psychische kwetsbaarheid die vertelt dat hij graag piloot wil worden. Traditioneel luidt het antwoord op zo’n droom: neen, dat gaat niet. De IPS-consulente daarentegen nam de jongen enkele keren mee naar Schiphol en merkte hoe de jongen contact zocht met de stewardessen: hij wuifde en zij wuifden terug en dat maakte hem gelukkig. Vandaag heeft die jongen een job bij de poetsdienst op Schiphol. Hij maakt er deel uit van het team en elke dag

wuift hij naar de stewardessen die hem ondertussen kennen en hem vriendelijk beantwoorden. Wat leren we hieruit? Dat we niet altijd wensen op hun haalbaarheid moeten toetsen, maar er gewoon mee aan de slag moeten durven gaan.”

“Met de Werkgroep Kwartiermaken van de VVGZ organiseren we om de drie maanden een overleg op een andere plaats. Telkens nodigen we ook buurtbewoners en lokale politici uit om het idee van kwartiermaken te verspreiden en zoveel mogelijk plaatselijke initiatieven op te starten. Ja, het echte veldwerk.”

Bruggenbouwer

“Natuurlijk vergt dat allemaal extra inspanningen en mankracht, maar alleen op korte termijn. Op langere termijn betekent deze aanpak een besparing. Als iemand met een psychische kwetsbaarheid een crisis doormaakt, kan je dankzij kwartiermaken sneller ingrijpen en hoeft je niet te wachten tot er een conflict is met de huisbaas waardoor de cliënt zijn huis kwijt is. Door korter op de bal te spelen en de omgeving actief te betrekken, vermijd je veel problemen.” “We mogen niet in Nederlandse toestanden verzeilen, waar de vermaatschappelijking ontspoord is tot TUP of ‘Trek uw plan’. De participatiesamenleving mag niet inhouden dat de buurt ‘het maar moet oplossen’. Het betekent wel dat professionals beter met de buurt moeten samenwerken. Hulpverleners krijgen dus andere opdrachten, moeten meer decentraal gaan werken en de buurten ondersteunen.”

“Het gedachtegoed van *Open Dialogue* (zie ook artikel op p. 14-15) sluit hierbij aan. De essentie is verbinding. We hebben al te lang gedacht in de psychiatrie: ‘als iemand in crisis gaat, dan moeten we die weghalen uit het milieu waar de crisis ontstaan is, weg van de prikkels, zodat hij tot rust kan komen’. *Open Dialogue* pleit voor het tegenovergestelde: als iemand in crisis gaat, dan moeten we net intensief inzetten op de omgeving en proberen de communicatie terug op gang te brengen. We moeten zorgen voor verbinding in de plaats van mensen te isoleren. Ook hier zien we hoe de hulpverlener een bruggenbouwer wordt, zoals in het kwartiermaken. Investeren in verbinding, in communicatie, in luisteren naar en praten met elkaar: het is zo belangrijk!”

Peter Dierinck legt op dit ogenblik de laatste hand aan een boek over kwartiermaken. Het boek verschijnt in april 2017. De VVGZ zal naar aanleiding daarvan ook een studiedag over kwartiermaken organiseren.